

HISTORIA PARKU I ARBORETUM W KÓRNIKU

The History of the Castle Park and the Kórnik Arboretum

Tomasz BOJARCZUK

Polska Akademia Nauk, Instytut Dendrologii, ul. Parkowa 5, 62-035 Kórnik

O historii parku kórnickiego i arboretum pisali: Celichowski (1906), Stecki i Kulesza (1925), Wróblewski (1928, 1933), Białobok (1960), Bojarczuk (1970 a, b), Bugała, Bojarczuk (1998), Bugała, Bojarczuk, Dolatowski (1990), Dolatowski (1997 a, b), Kąsinowska (1998, 2001).

Park w Kórniku ma ponad 300-letnią historię, bowiem na tyle lat szacuje się wiek najstarszych lip rosnących w alei, która prowadzi do Zamku Kórnickiego. Najstarsze inwentarze „klucza kórnickiego” z 1653 r. mówią tylko o sadzie granicznym z zabudowaniami tzw. „prowentu”. Dopiero w połowie XVIII w. są wzmianki o ogrodzie włoskim. „Regestr ziół ogrodowych” z 1762 r. i 1764 r. dotyczący „figarni”, gdzie uprawiano drzewa cytrusowe i zioła, wspomina jedynie o posadzonych orzechach włoskich i kasztanowcach. Kilka lat później, w 1771 r., znajdujemy wzmianki o jałowcach, cisach, świerkach i cedrach, a następnie (w 1783 r.) o bukszanach, jaśminowcach i kokornaku.

Najstarsze założenia ogrodowe, oprócz wspomnianej alei lipowej, pochodzą z czasów Teofili Szoldrskiej-Potulickiej, słynnej „Białej Damy”, która w połowie XVIII w. założyła ogród barokowy, widoczny na szczegółowym planie parku wykonanym na zlecenie Tytusa Działyńskiego w 1827 r. Z tego okresu zachowały się szpalery grabowe, które wyrosły w duże drzewa, oraz kamienna rzeźba lwa i kamienna misa – fragmenty fontanny. Wcześniejsze plany z 1780 r. i 1801 r. przedstawiały jedynie zarysy granic ogrodów i parku.

ARBORETUM

TYTUSA I JANA DZIAŁYŃSKICH

Czasy Tytusa Działyńskiego, od roku 1820, to stopniowe przekształcanie ogrodu barokowego w park krajobrazowy przeznaczony na Arbo-

retum, do którego sprowadzał nasiona i sadzonki drzew i krzewów z wielu zakładów szkółkarskich i firm nasiennych z Europy Zachodniej. Z tego okresu do naszych czasów zachowały się: tulipanowiec, cypryśniki błotne, magnolia drzewiasta, orzechy czarne i miłorzęby.

Dzieło tworzenia kolekcji drzew obcego pochodzenia kontynuował syn Tytusa – Jan, który był także twórcą parku w Gołuchowie. Sprowadzał z najbardziej znanych zakładów ogrodniczych Anglii, Francji, Holandii i Niemiec nasiona i sadzonki drzew i krzewów, wydając na ten cel poważne kwoty. Zatrudniał dobrych ogrodników i projektantów ogrodów, między innymi C. Jamme. Pozostawił bogatą korespondencję, świadczącą o jego zamiłowaniu dendrologicznym oraz znajomości zasad introdukcji i aklimatyzacji drzew i krzewów. Z czasów Jana Działyńskiego pozostało wiele drzew iglastych m.in. jodły greckie, daglezie, sosny czarne, sosny wejmutki i wiele innych.

Ostatni właściciel Kórnika, Władysław Zamoyski, przebywający przez wiele lat na emigracji, starał się przez swoich zarządców utrzymać arboretum i przed śmiercią, w 1924 r. przekazał dobra kórnickie i zakopiańskie narodowi polskiemu jako fundację „Zakłady Kórnickie”.

ARBORETUM

ANTONIEGO WRÓBLEWSKIEGO

W roku 1927 dyrektorem Ogrodów Kórnickich został A. Wróblewski, botanik i dendrolog, który w ciągu 17 lat pracy doprowadził arboretum do rozkwitu. Przebudował on i na nowo urządził niektóre części Arboretum, prowadził szczegółową dokumentację kolekcji. Rozwinął szkółki, w których produkowano wiele uniikatowych drzew i krzewów. Utworzył Zakład Badania Drzew i Lasu. Kolekcje drzew i krzewów liczyły wówczas blisko 3000 taksonów.

ARBORETUM INSTYTUTU DENDROLOGII

W ramach Zakładu Dendrologii i Pomologii, później Zakładu Dendrologii i Arboretum Kórnickiego a następnie Instytutu Dendrologii, arboretum powiększyło znacznie swoją powierzchnię o tereny przylegające do starej części Arboretum (o około 10 ha) a także o teren położony na zachodnim brzegu Jeziora Kórnickiego w Lesie Doświadczalnym Zwierzyniec. Wzbogacono o nowe odmiany niektóre kolekcje m.in. forsycji, bzów-lilaków, jabłoni ozdobnych, tawułów, azalii i różaneczników oraz zgromadzono dużą kolekcję nowych odmian drzew i krzewów iglastych. Obecnie kolekcje dendrologiczne Arboretum Kórnickiego zajmują powierzchnię blisko 60 ha i liczą około 3000 taksonów.

SUMMARY

The history of the Castle Park in Kórnik is more than 300 years old. The trees in the linden alley were planted about 300 years ago. In the middle of the XVIII century south of the Castle a big garden in the French style was established there. Since 1820 count Tytus Działyński gradually converted the Park into an Arboretum. From that period trees of *Taxodium distichum*, *Liriodendron tulipifera*, *Juglans nigra*, *Ginkgo biloba*, *Pinus nigra*, *Abies cephalonica* and *Pseudotsuga manziesii* have been preserved. This activity was continued by his son Jan Działyński, who bought many seeds and plants in well known nurseries in Western Europe. In the years 1927–1939 Antoni Wróblewski brought the Arboretum to its splendour expanding the collection of trees and shrubs. In the last decades the Arboretum has been significantly en-

larged (up to 60 hectares, including the part in the Experimental Forest Zwierzyniec). Nearly 3,000 taxa of trees and shrubs are grown here now.

LITERATURA

- Białobok S.** 1960, Historia introdukcji i aklimatyzacji drzew i krzewów w Arboretum Kórnickim. Arb. Kórnik. 5: 141-200.
- Bojarczuk T.** 1970 a, Wiek niektórych drzew w Arboretum Kórnickim. Arb. Kórnik. 15: 29-45.
- Bojarczuk T.** 1970 b, Sędziwe topole czarne (*Populus nigra* L.) w Arboretum Kórnickim. Roczn. Sekcji Dendrol. PTB, 24: 87-90.
- Bugała W., Bojarczuk T.** 1998, Nowe Kolekcje drzew i krzewów w Arboretum Kórnickim na terenie Lasu Doświadczalnego Zwierzyniec. Arbor. Kórnickie 43: 85-95.
- Bugała W., Bojarczuk T., Dolatowski J.** 1990, Arboretum Kórnickie. Przewodnik. PWN, Warszawa-Poznań.
- Celichowski Z.** 1906, Ogród Zamkowy w Kórniku. Poznań.
- Dolatowski J.** 1997 a, Notatki Jana Działyńskiego na marginesach książek o drzewach. Roczn. Dendrol. PTB 45: 113-125.
- Dolatowski J.** 1997, Dawne plany parku kórnickiego. Biul. Ogr. Bot. 6: 75-84.
- Kąsinowska R.** 1998, Zamek w Kórniku.
- Kąsinowska R.** 2001, Odnalezione rysunki kórnickich ogrodów. Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej 25: 305-311.
- Stecki K., Kulesza W.** 1925, Opis parku w Kórniku. Roczn. Polsk. Tow. Dendrol. 1: 70-104.
- Wróblewski A.** 1928, Park w Kórniku. Przegląd Ogrodniczy, Lwów.
- Wróblewski A.** 1933, Drzewa i krzewy szpilkowe Ogrodów Kórnickich. Roczn. Polsk. Tow. Dendrol. 5: 1-30.